

نشانه‌های روشن

تقوا در قرآن

مکتب اخلاقی اسلام ۲۳

حسین
حقانی زنجانی

تقوایك صفت نیست، يك روش، يك برنامه، و يك برخورد

صادقانه و آگاهانه و سازنده با مسائل اجتماعی است.

در مطالعه حالات انسانها، موارد متعددی می‌بینیم که کوتاه فکری و تنگ‌نظری‌های ناشی از فقدان تقوا، باعث نافرمانی و سرکشی انسانها و در نتیجه انواع زندها و حق‌کشیها و تجاوز به حقوق دیگران میگردد.

اینان بخیال خود از این طریق علاوه بر اشباع غرائز حیوانی و هوای نفسانی، می‌خواهند نیازهای زندگی خویش را بر طرف سازند و با این تلاش‌های انحرافی، زندگی خود را سرو سامان دهند.

ولی غافل از اینکه برخی از کارها در عین لزوم تلاش و تکاپو، تحقق آن در رابطه با عمل کرد طبیعی سایر موجودات و حتی انسانها قرار دارد و از حیطة قدرت انسانها بیرون است.

وانگهی انسان سرکش و نافرمان ، مشکل میتواند بنهد که انحراف و کجروی و اتخاذ راه ناسد و غیر عملی، انسان را بجایه مستقیم و طریق صلاح و سعادت نه تنها رهنمون نمیسازد بلکه به ظلمت و نادانی، زیاد تر سوق میدهد.

عمق باوری و دقت دریافتهن و پشه‌های این
لطفا ورق بزنید

خداوند همواره با پرهیز کاران است

آنان دوستداری جز خداوشفیمی
جز پروردگار نیست، شاید آنان
پرهیز کار باشند (وبسوی خدا
باز گردند و حالت استقامت روحی
خود را بازیابند).

و طبعاً چنین کسانی پیروز و موفق میباشند چون
اطاعت از پروردگار خویش کرده، قلبشان در برابر
حق، خاضع می باشد (۳)
و قهراً پرهیز کاران سنجیده و از روی مطالعه،
سخن می گویند و گفتارشان استواری خاصی
دارد. (۴)

ربا خواری و تقوا

این حقیقت مسلم است که ربا یکی از روابط
ظالمانه و غیر انسانی است که بین انسان فقیر و
نیازمند و انسان بی نیاز و ثروتمند پدید می آید.
برای مبارزه بنیادی با آن، راههای گوناگونی
در قرآن و سنت، پیش بینی شده است و لکن علاج
قطعی وریشه ای آن، تنها از طریق معالجه فکر و
روح رباگیرنده میسر است و برای اینکار نیز، تنها
برگشت بسوی خدا و پیدا کردن حالت واقعی تقوا
و درک این مسأله که این عمل، يك عمل خلاف

انحراف، مارا بفقدان تقوا و یا کمی آن راهنمایی
می کند زیرا این درك و احساس را تا کتون پیدا
نکرده ایم که خداوند موجودی را که آفرید، طبعاً
مقدمات روزی آن را نیز بقدر نیاز و احتیاج در
اختیارش می گذارد.

البته رسیدن با آن مستلزم فعالیت و کوشش است
ولکن از طریق مشروع و مجاز، نه از هر طریق و لو
از راه حرام و دزدی، غش و کلاه برداری و یا کنز
و ربا و احتکار و ...

از این رو در قرآن مجید آیات متعددی در این مورد
میخوانیم از جمله:

«من یتق الله یجعل له مخرجاً و

یرزقه من حیث لا یحتسب» یعنی

«کسی که متقی باشد خداوند برای

او راه خلاصی و نجات میگذارد

و از طریقیکه گمان نمیرود روزی

او را میرساند» (۱)

و امید بستن بغیر خدا، کار ناروایی است و پرهیز-

کاران برای گشایش مشکل خود از این راه وارد

نمیشوند زیرا:

«ولیس لهم من دونه ولی ولا

شفیع لهم یتقون» (۲) «برای

۱- سوره ۶۵ آیه ۳ و ۲

۲- سوره ۵۱/۶

۳- «ومن یطع الله ورسوله ویخش الله ویتق الله فاولئک هم الفائزون» سوره ۲۴/۵۲

۴- «فلیتقوا الله ولیقولوا قولاً سدیداً» سوره ۴/۹

نشانه‌های روشن تقوا در قرآن

و باغیرتی پیدانی شود؟» (۶)

و در جای دیگری گفت:

«اینها (فرشتگان) مهمانان من

هستند پس مرا نزد آنان رسوا

نمائید و تقوا داشته باشید و مرا

خوار نگردانید» (۷)

حقوق همسری در سایه تقوا

مراعات عدالت و حقوق کامل همسری وقتی ایده‌آل می‌شود که طرفین از تقوای اسلامی برخوردار بوده و آگاهی بحقوق واجبی یکدیگر داشته باشند و قوانین اسلام را جدآبمرحله عمل درآورند.

قرآن در موارد متعددی با عبارتهای گوناگونی حقوق زن و شوهر را در رابطه با مسأله تقوا، بیان داشته است از جمله در مورد طلاق و جدائی زن و شوهر که در صورت ناسازگاری پیش آمده است دستوراتی دارد که حسن اجرای آنها تنها براساس تقوا میسر است.

«ای پیامبر اگر مسلمان‌ها (خواستند) زنهای خود را طلاق بدهند پس لازمست آنان را بوقت عده، طلاق بدهید و زمان عده را بشمارید و تقوا داشته باشید و از خداوند بترسید و آنان را (تا) در عده هستند) از خانه بیرون نکنید مگر آنکه کار زشتی آشکارا

لطفا ورق بزنید

انسانیت است و برخلاف موازین صحیح اقتصادی و برخلاف رضای خداست و لذامی بینیم که قرآن در مسأله ربا و ممنوعیت آن، تنها بدو چیز: (تقوا، ایمان و اعتقاد) تکیه می‌کند و از این طریق بمبارزه جدی و قاطع با رباخواران برمیخیزد.

«یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله

و ذروا ما بقی من الربوا ان کنتم

مؤمنین» (۵) «ای کسانی که

ایمان آورده‌اید از خدا بترسید و

رباخواری را ترک کنید اگر شما

(براستی) ایمان بخدا دارید».

* * *

تقوا و رشد عقلی و بلوغ فکری

یکی از آثار مهم تقوا اینست که انسان را از ارتکاب اعمال ناشایست و فسادبازمی‌دارد زیرا بدیهی است شخص با تقوا دارای رشد عقلی و بلوغ فکری بوده، گرد مفسد و گناهان نمی‌گردد.

چنانکه قرآن مجید از قول حضرت ابراهیم هنگامیکه بدکاران دامنه زشتی و پلیدی را بقدری توسعه داده بودند که فرشتگانی که بصورت مهمان برای نابودی تبهکاران وارد منزل حضرت ابراهیم شده بودند نیت سوئی داشتند چنین نقل می‌کند:

(ای قوم) تقوا داشته باشید و

مرا، نزد مهمانانم خوار نکنید

آیا از میان شما هیچ مردم رشید

۵- سوره ۲/ ۲۷۸

۶- «فاتقوا الله ولاتخزون فی ضیعی الیس منکم رجل رشید» سوره ۱۱ آیه ۷۸

۷- «... قال هؤلاء ضیعی فلا تفضحون واتقوا الله ولاتخزون...» سوره ۱۵/ ۶۹

و خداتنها، عمل صحیح و نیک را از پرهیزکار می پذیرد

«خدا تنها، عمل صحیح و نیک را،

از پرهیزکاران می پذیرد»

و از این رو، می بینیم که خداوند در قرآن در موارد متعددی (متقین) را موضوع ترتیب آثار بی-شماری میداند و ما از باب نمونه چند مورد از آنها را در ذیل ذکر می کنیم:

- «قرآن بیانی است برای عموم

مردم و هدایت و اندرزی است برای

پرهیزکاران» (۱۱)

- «موسی و هارون را فرقان دادیم

باروشنی و اندرزی برای پرهیزکاران

همان کسانی که از پروردگار نادیده

خویش، می ترسند و خودشان از

روز رستاخیز هراسانند» (۱۲)

- «... حسن عاقبت و پیروزی

برای پرهیزکاران است» (۱۳)

- «خداوند پرهیزکاران را دوست

میدارد...» (۱۴)

- «عدالت کنید که عدل به تقوا

نزدیکتر از هر عمل دیگر است

و از خدا بترسید که خدا البتّه

بهر چه می کنید آگاه است...»

(۱۵)

- «... بدانید که خداوند همواره

مرتکب شوند، این احکام،

حدود (شرع) خدا است و هر

کسی از حدود حد الهی تجاوز

کند به خویشتن ستم کرده

است...» (۸)

چنانکه ملاحظه می کنید قرآن در این دستور،

تکیه گاه خود را روی تقوا قرار داده و می خواهد

مشکلات خانواده را در سایه تقوا و براساس تقوا

حل کند و رابطه معقولی بین حقوق همسری و مسأله

تقوا ترسیم کند.

تقوا و عفو و اغماض

تقوا نه تنها در استواری زندگی مؤثر است

بلکه در پاکی و صفا و صمیمیت و پیدایش روح عفو

و اغماض حتی در برابر کسانی که ظلم و ستم درباره

آنها روا داشته اند و یا بنحوی بحق وی تجاوز

کردند تأثیر بسزائی دارد قرآن مجید در این مورد

می گوید:

«... ان تعفوا اقرب للتقوی...»

یعنی «عفو کردن به تقوا و

پرهیزکاری نزدیکتر است» (۹)

و از آنجا که متقین درست در مسیر (الله) قرار

دارند قهرآ نیت و تمام اعمال آنها درست در مسیر

پروردگار بوده و مورد قبول واقع میشود چنانکه

قرآن کریم میفرماید:

«انما یقبل الله من المتقین» (۱۰)

۸- «یا ایها النبی اذا طلقن النساء فطلقوهن لعدتهن واحصوا العدة واتقوا الله ربکم لا تخرجنوهن

۹- سوره ۲/۲۳۷

۱۰- سوره ۵/۱۷۸

۱۱- «هذا بیان للناس وهدی وموعظة للمتقین» سوره ۳ آیه ۱۳۸

نشانه های روشن تقوا در قرآن

با پرهیزکاران است...» (۱۶) «برای اهل تقوا البته (در بهشت) باغها و نهرهای جاری خواهد بود (و به آنها خطاب شود) که شما با درود و سلام و با کمال ایمنی و احترام، به بهشت وارد شوید...» (۱۷) و چون به پرهیزکاران گفته شود (که) خدا چه آیاتی فرستاد؟ گویند نیکو آیاتی فرستاد و آنان که نیکو کارند هم در حیات دنیا نیکی و خوشی بینند و هم

در آخرت، آنان را بهترین منزل است و البته منزل و خانه در حالی که هر چه بخواهند میل کنند در آنجا برایشان حاضر است، اینست اجر و پاداشی اهل تقوا، نیکو و مجلل خواهد بود که آن بهشت های عدن می باشد که در زیر درختانش از لطف خدا نهرها جاریست، متقیان در آن، داخل شوند که خداوند به اهل تقوی میدهد...» (۱۸)

«همانا در چنین روز سخت، آنان که متقی و خداترس بودند (در بهشت) مقام امن و امان یافته اند و در باغها و کنار چشمه ها و نهرها آرمیده اند» (۱۹) «آنروز بهشت را برای اهل تقوا نزدیک آرند تا هیچ دوری از آن نباشد» (ورنج حرکت نکشند) (۲۰)

«آنروز پرهیزکاران همه، در بهشت ویرلب چشمه های آب غنوده اند...» (۴۱)

۱۴- «ولقد آتينا موسى وهارون الفرقان وضياء وذكر آلام المتقين، الذين يخشون انهم بالغيب وهم من الساعة مشفقون» سورة انبيا آية ۴۸

۱۳- «والعاقبة للمتقين» سورة اعراب آية ۱۲۸ «ان العاقبة للمتقين» سورة هود آية ۴۹ و «ان للمتقين لحسن مآب» یعنی «برای پرهیزکاران نیکو منزلگاهی است» سورة ص آية ۴۹

۱۴- «ان الله يحب المتقين» سورة مائده آية ۴ و در جای دیگر می فرماید: «فان الله يحب المتقين» سورة آل عمران آية ۷۶

۱۵- «... اعدلوا هو اقرب للتقوا واتقوا الله ان الله خبير بما تعلمون» سورة مائده آية ۸

۱۶- «... واعلموا ان الله مع المقين» سورة توبه آية ۳۶ و آية ۱۲۳

۱۷- سورة آية ۴۵ و ۴۶

۱۸- سورة نحل آية ۳۰

۱۹- سورة دخان آية ۵۰

۲۰- «وازلفت الجنة للمتقين غير بعيد» سورة ق آية ۳۱

۲۱- «سورة الذاریات آية ۱۵» و مثل این آیه، آیات دیگری است با مختصر فرقی که در

سورة ۵۲ آية ۱۷ و سورة ۵۴ آية/ ۵۴ و سورة ۶۸

آية ۳۴ و سورة ۷۷ آية ۴۱ و سورة ۷۸ آية/ ۳۱

... ذکر شده است.